

ŞİDDETİN ÖNLENMESİ (Genel Hedef-2)

S A Y I - 2

0 3 . 1 0 . 2 0 1 9

İÇERİK:

- ŞİDDET,
- KADINA YÖNELİK ŞİDDET
- ÇOCUĞA YÖNELİK ŞİDDET
- YAŞLIYA YÖNELİK ŞİDDET
- AKRANLAR ARASI ŞİDDET
- KARDEŞLER ARASI ŞİDDET
- FLÖRT ŞİDDETİ
- ENGELLİLERE YÖNELİK ŞİDDET
- MÜLTECİ ŞİDDETİ
- TİPLERİNE GÖRE ŞİDDET SINIFLAMASI
- FİZİKSEL ŞİDDET
- CİNSEL ŞİDDET
- DUYGUSAL ŞİDDET
- EKONOMİK ŞİDDET
- SİBER ŞİDDET
- OKULLARDA ŞİDDET VE ZORBALIK: RİSK FAKTÖRLERİ, KORUMA, ÖNLEME VE MÜDAHALE HİZMETLERİ
- OKULDA ŞİDDET
- ZORBALIK NEDİR
- ZORBALIĞIN SEBEPLERİ
- ŞİDDET VE ZORBALIK SONUCUNDA KURBANLARDA GÖRÜLEN MUHTEMEL DAVRANIŞLAR
- OKULDA ŞİDDET VE ZORBALIĞI ÖNLEYİCİ TEDBİRLER

ŞİDDET (VIOLENCE)

Şiddet, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından, “fiziksel güç veya iktidarın kasıtlı bir tehdit veya gerçeklik biçiminde bir başkasına uygulanması sonucunda maruz kalan kişide yaralanma, ölüm ve psikolojik zarara yol açması ya da açma olasılığı bulunması” durumu olarak tanımlanmaktadır. Şiddet hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde önemli bir halk sağlığı problemidir.

Şiddeti en çok yaşayan gruplar: çocuklar, kadınlar ve yaşlılardır. Bu açıdan bireysel şiddet aile içi şiddet şemsiyesi başlığı altında çalışılmaktadır. Ancak bireysel şiddet kolektif şiddeti tetikleyen bir faktördür. Ortaya çıkan zararlar da bireysel perspektiften, o kişinin yaşa-

dığı olay üzerinden değerlendirilmektedir.

Bu yazıda şiddet eylemlere, saldırganlara ve mağdurlara göre sınıflandırılarak

anlatılacaktır.

Şiddeti değerlendirirken şiddete maruz kalan, şiddeti yaşayan gruplara göre bir sınıflama yapıldığında temel olarak şu alt başlıklar karşımıza çıkmaktadır.

1. Kadına yönelik şiddet
2. Çocuğa yönelik şiddet

3. Yaşlıya yönelik şiddet
4. Akranlar arası şiddet
5. Kardeşler arası şiddet
6. Flört şiddeti
7. Engelliye yönelik şiddet
8. Mülteci şiddeti

Ayrıca uygulanan şiddet tipine göre yaptığımız sınıflamada ise şu alt başlıklar karşımıza çıkmaktadır.

1. Fiziksel şiddet
2. Cinsel şiddet
3. Duygusal şiddet
4. Ekonomik şiddet
5. Siber şiddet

Kadına Yönelik Şiddet

Kadına yönelik şiddet temel olarak fiziksel, duygusal, cinsel ve ekonomik şiddet olmak üzere dört şekilde olmaktadır. Fiziksel şiddet, zarar görenin vücut bütünlüğünün ihlali anlamına gelmektedir. Fiziksel kuvvetin uygulanmasıyla meydana gelen şiddet kişinin bedeni üzerinde geçici veya kalıcı hasarlar bırakmakta ve bazen de ölümüne yol açabilmektedir.

Kadınlara şiddet uygulayan kişilerin ise çoğunlukla onlarla yakın ilişkilere sahip

kişiler, kocaları veya eskiden birlikte oldukları erkekler olduğu görülmektedir. Dünya Sağlık Örgütü'nün verilerine göre dünya çapında kadınların %35 i fiziksel ve cinsel şiddet görmekte ve bunların %30'u partnerleri %7'si ise partneri olmayan kişiler tarafından uygulanmaktadır. Bu kişilerin şiddet uygulaması ise biyolojik, psikolojik ve sosyal nedenlerden ötürü ortaya çıkabilmektedir.

Kadına yönelik şiddetin etkilerinin kadının fiziksel ve

ruhsal sağlığını çok olumsuz etkilediği saptanmıştır. Şiddet yaralanmalarına neden olmasının dışında, kadının uzun dönemde, kronik ağrı fiziksel yetersizlik, uyuşturucu madde ile alkol kötüye kullanımı ve depresyon gibi bir dizi başka problemi yaşama riskini de arttırmaktadır.

Çocuğa Yönelik Şiddet

Çocuğa yönelik şiddet olguları şiddet olguları içinde en büyük zararı yaratan ve en çok gizli kalan ve ortaya çıkmayan olgulardır. Çocuğun gelişimini engellediği için çocuğa yönelik şiddet olguları genel olarak çocuk istismarı olarak isimlendirilmektedir.

Çocuk istismarı "0-18 yaş grubundaki çocuğun kendisine bakmakla yükümlü kişi veya kişiler tarafından zarar verici olan, kazadışı ve önlenemez bir davranışa maruz kalması çocuk istismarıdır. Bunun çocuğun fiziksel, psikososyal gelişimini engelleyen, gerçekleştiği toplumun kültür değerleri dışında kalan ve uzmanı tarafından da istismar olarak kabul edilen bir davranış olması gerekmektedir." şeklinde tanımlanabilir.

Çocuk istismarı 4 temel grupta incelenmektedir.

1. Fiziksel istismar
2. Cinsel istismar

3. Duygusal istismar
4. İhmal

Fiziksel istismar en geniş anlamda "çocuğun kaza dışı yaralanması" şeklinde tanımlanabilir. En sık rastlanılan olgu çocuğa fiziksel şiddet uygulamak, dövme şeklinde. "Vücutta fiziksel hasara neden olan ekimozların, kırıkların, yanıkların ve benzeri her türlü lezyonların ortaya çıkmasına yol açan istismar" fiziksel istismardır. Fiziksel istismarda çocuğun kaza dışı yaralanması ve örselenmesi söz konusudur.

Cinsel istismar, psikososyal gelişimini tamamlamamış ve yaşı küçük olan kız veya erkek çocuğun bir yetişkin tarafından cinsel amaçlar için kullanılmasıdır. Bir çocuğun bir yetişkin tarafından cinsel doyum için kullanılması cinsel istismardır. Genital bölgeleri elleme, teşhircilik, röntgencilik, pornografiden ırza geçmeye kadar çok geniş yelpazedeki tüm davranışları kapsamaktadır.

Duygusal istismar, çocuk ve gençlerin, kendilerini olumsuz etkileyen tutum ve davranışlara maruz kalarak ya da gereksindikleri ilgi, sevgi ve bakımdan mahrum bırakılarak toplumsal ve bilimsel standartlara göre psikolojik hasara uğratılmaları durumudur. Bu davranışlar; yaş, statü, bilgi, konumu gibi özellikleri ile çocuk veya gencin üzerinde etki sahibi olan kişi ya da kişiler tarafından uygulanır.

İhmal, çocuğa bakmakla yükümlü kişinin bu yükümlülüğünü yerine getirmemesi, çocuğu fiziksel ya da duygusal olarak ihmal etmesidir. Beslenme, giyim, tıbbi gereksinimler, duygusal ihtiyaçlar veya optimal yaşam koşulları için gerekli ilgiyi göstermeme şeklinde tanımlanmaktadır. Büyüme geriliği olan, psikososyal uyum gücünü çeken, eğitim ihtiyaçları karşılanmayan, koruyucu sağlık hizmetlerinden yararlandırılmayan çocukta ihmal akla gelmelidir.

**"ÇOCUĞA
ŞİDDETE
DUR DE!!!"**

YAŞLIYA YÖNELİK ŞİDDET

Yaşlıya yönelik şiddetin tanımı "Güven beklentisi olan herhangi bir ilişkide yaşlıya zarar veren veya strese sokan tek ya da tekrarlayan uygunsuz davranışlarda bulunulmasıdır". "Yaşlı bireylerin sağlık ve iyilik halini tehdit eden veya zarar veren tek ya da tekrarlayan davranış" veya "belli bir zaman dilimi içerisinde bir yetiş-

kin tarafından yaşlının o kültürde kabul edilmeyen bir davranışa maruz kalması" şeklinde tanımlanabilmektedir.

Yaşlı ihmali ise bakmakla yükümlü bireylerin yaşlının günlük gereksinimlerini karşılamamasıdır. Ayrıca yaşlının fiziksel güçsüzlük, mental hastalık, yetersizlik durumunda gereksinim duyduğu hizmet ve

bakımı alamaması ya da yetersiz alması olarak tanımlanmaktadır.

**İhtiyarlık da bir misafirdir,
onu ağırlamak gerekir.
(Hariri)**

AKRANLAR ARASI ŞİDDET

Akranlar arası çatışma şiddet tiplerinin içerisinde yer almasına karşın ancak son yıllarda gündeme gelmeye başlayan bir kavramdır. Şiddetin çocuklar arasında yaşanmasıdır. Akranlar arası çatışma (bullying) fiziksel kuvvet ya da yaş farkından dolayı güç farklılığından kaynaklanan bir olaydır. Kısaca, çocukların birbirlerine şiddet uygulamasıdır.

Akranlar arası çatışma temel olarak 3 kategoride değerlendirilmektedir. Bunlar, fiziksel saldırı (itme, vurma, tepme), sözlü

rahatsız etme (tehdit, alay etme, surat asma, isim takma, el-kol hareketi yapmak) ve dolaylı ola-

rak kötü davranmadır (birini yok sayma veya birini aktivitelere sokmama dışarıda bırakma). Akranlar arası çatışma doğrudan (vurma, tekmeleme, tehdit, zorbalık, haraç alma) ve/veya dolaylı (dedikodu, dışlama) olarak olmaktadır.

**“ZORBA OLMA,
ARKADAŞ OL...”**

**Okulumuz Psikolojik Danışmanlık ve
Rehberlik Servisinden Daha Detaylı
Bilgi Alabilirsiniz..!**

**Bu bir PDR
servisi
hizmetidir.**

KARDEŞLER ARASI ŞİDDET

Şiddet türleri içerisinde üzerinde en az çalışma yapılan kategorilerden birisi kardeşler arası şiddettir. Kardeşler arası şiddet, dünyada ve ülkemizde çok sık görülen bir olgu olmasına rağmen yeterli düzeyde araştırılmamış bir konudur. En büyük nedenlerden birisi kardeşler arası şiddetin keskin sınırlı bir tanıma sahip olması ve göreceliğidir.

En sık görülen şiddet türü olmasına karşın bugüne kadar yapılan araştırmaların sayısı ve bu araştırmaların kapsamı yeterli değildir. Kardeşler arası şiddet, aileler tarafından çoğunlukla büyüme çağının normal bir davranışı olarak kabul edilmiştir. Aynı zamanda aileler, gelip geçici olduğunu düşündükleri bu şiddet olaylarının kardeşler büyüyünce orta-

dan kalkacağına inanmaktadırlar. Kardeşler arası şiddetin zararsız ve normal bir deneyim olduğu çoğu toplumda kabul gören kültürel bir gerçekliktir.

**KARDEŞLER ARASI
KAVGA
ANNE BABAYA
SESLENİŞTİR..!**

FLÖRT ŞİDDETİ

Flört şiddeti, şiddetin kişilerarası türlerinden biri olup, çiftlerin flört sırasında birbirlerine sözel, cinsel, duygusal ve

fiziksel şiddet ya da şiddet içeren davranışlar uygulaması ve sosyal kısıtlamalar getirmesidir.

Yakın duygusal ilişkilerdeki şiddet, şiddetin en yaygın türünü oluşturmaktadır. Flört şiddetinin ortaya çıkmasında saldırganın bireysel problemleri ve aynı zamanda toplumsal cinsiyet rolleri (ataerkil toplumlar), aile yapıları ve sosyokültürel normlar da sorumludur. Şiddetin amacı kadının davranışlarını kontrol etme ve

bu şekilde onun üzerinde bir baskı oluşturmaktır.

Her tür şiddet olgusu karşımıza çıkabilir. Fiziksel, cinsel, psikolojik, ekonomik şiddet ve sosyal taciz en çok karşılaşılan şiddet tipleridir. Öldürülme eylemlerinin en çok karşılaşıldığı şiddet tiplerinden birisi de budur.

“Flört şiddeti gizli bir tehlike gibidir. Bazen farkına bile varmadığınız, adlandıramadığınız küçük problemler ile kendini gösterebilir. Üzerinizde kontrol sağlamaya çalışan partnerinizin sizi suçlu hissettirmesine izin vermeyin.”

ENGELLİLERE YÖNELİK ŞİDDET

Engelli şiddeti son yıllarda engellilere yönelik eylemler içinde en çok dikkati çeken grubu oluşturmaktadır. Engelliliğin getirdiği kısıtlama kişilerin şiddete maruz kaldıklarında tepki vermelerini de kısıtlamaktadır. Temelde problem bir veya daha çok önemli yaşam faaliyetini sınırlayan bir fiziksel veya zihinsel yetersizliği olan bir kimsenin tepki ver-

mekte kısıtlı kalmasıdır. Ayrıca bakımın daha çok ön planda olduğu bu grupta bakıcı şiddeti ön plana çıkmaktadır.

Şiddetin yaşandığı olgular da engellilerin birçok kategorisinde bildirimde bulunmak da önemli bir problem olarak ortaya çıkmaktadır. Görme engelli birinin yaşadığı şiddette kim sorusuna cevap vermesinde

ya da iletişim kurmada kısıtlılık yaşayan birisinin yetkililere bilgi verebilmesi problem ola-

MÜLTECİ ŞİDDETİ

Mülteci “ırkı, dini, milliyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulüm göreceği konusunda haklı bir korku taşıyan ve bu yüzden ülkesinden ayrılan ve korkusu nedeniyle geri dönemeyen veya dönmek istemeyen kişi”dir.

Mülteci statüsündeki kişiler zaten kendi ülkelerinde, kaçış sürecinde, iltica edilen ülkede; tecavüz, zulüm, terör ve etnik temizlik gibi şiddetin birçok türüne maruz kalmış kişilerdir. Bunların çoğu devlet eliyle yapılan insan hakları ihlalleridir.

Mültecilerin fiziksel şiddet görmesi, onların kendi yaşantılarında problem

çözme becerilerini olumsuz şekilde etkilemesine neden olmaktadır. Ortamın belirsizliği, olanakların kısıtlılığı ve yoğun stres şiddetin yoğun olarak yaşandığı bir ortam yaratmaktadır. Mülteci şiddetinde çocuklar en çok etkilenen grubu oluşturmaktadırlar. Kısa dönem etkileri olarak parmak emme, altını ıslatma; uzun dönem etkileri ise suça yönelen davranış, antisosyal davranış, kendi çocuklarına şiddet uygulama davranışı, alkol-madde kötüye kullanımı gibi etkiler söz konusu olmaktadır.

Mülteci kadınlara yönelik şiddette çocuklar kadar sık rastlanan bir durumdur. Kadınlara yönelik cinsel ve fiziksel

şiddet, sömürü ve ayrımcılık, seks işçiliğine zorlanma gibi durumlara maruz kalmaktadırlar. Kaçıştan önce iktidar, askerler ve/veya sivil silahlı grupların herhangi biri tarafından, kaçış sırasında sınır muhafızları ve/veya insan ticareti suçu işleyen örgütler tarafından, iltica edilen ülkede kamu görevlileri, çalıştığı yerdeki otorite ve/veya ailesi tarafından, (ek olarak sosyal hayatta herhangi bir yerde) geri dönüş sırasında yine sınır muhafızları ve/veya haydutlar tarafından cinsel şiddete maruz kalabilirler. Refakatsiz, yalnız aile reisi, eşcinsel, travmatik kadınlar daha fazla şiddete maruz kalmakta dolayısıyla daha fazla korunmaya ihtiyaç duymaktadırlar.

TIPLERİNE GÖRE ŞİDDET SINIFLAMASI

Fiziksel Şiddet

Fiziksel şiddet en çok saptanan ve gözlenen şiddettir. Fiziksel güç kullanarak karşısındakini hırpalamak, dövmek eylemleriyle başlayan fiziksel şiddet ölümle sonuçlanan olaylara da neden olabilir.

Fiziksel şiddet dayaktan çok daha fazlasını içeren bir davranıştır ve çok daha dramatik sonuçlara yol açabilir. Bir tokatla başlar ve çeşitli aletlerin kullanıldığı olaylara kadar uzanır. Fiziksel şiddet tanımını istismar mağdurun sağlığını olumsuz etkileyen ve vücutta iz bırakan lezyonların ve yaralanmaların bulunması şeklinde yapılabilir. Fiziksel şiddet uygulama şekline göre ise iki başlık altında incelenmektedir:

Aletsiz Saldırıları: Bunlar şiddetin bir alet kullanılmaksızın uygulandığı durumlardır. Tokat, yumruk, itip-kakma, tekme, sarsma ve çimdikleme gibi olaylar bu kapsamdadır.

Aletli Saldırıları: Bu tür saldırılar ise şiddetin bir alet kullanılarak uygulandığı ve vücutta çeşitli lezyonların oluşturulduğu durumlardır. Kullanılan araçlar genellikle kemer, kayış, herhangi bir ev eşyası (telefon, tava, vb.), hortum, sigara, ütü, sıcak su ve sıcak yiyeceklerdir.

Fiziksel şiddetin vücut üzerindeki temel bulguları sıyrıklar, ekimozlar, yanıklar ve kırıklardır. Buna bağlı yaralanmalar en fazla yüzde, kollarda, göğüste, sırtta, baldırlarda, genital bölgelerde görülmektedir.

Cinsel Şiddet

Cinsel şiddet, zorlayıcı ve yıkıcı cinsel davranışlar yoluyla işlenen, bir şiddet suçudur. Saldırganın amacı sadece mağdurun cinselliğinden yararlanmak değil mağduru kontrol etmek, utandırmak, zorlamak, zarar vermek ve boyun eğdirmektir.

“Şiddet ve Sağlık Konusundaki Dünya Raporu”nda “cinsel şiddet”, cinsel bir eylem gerçekleştirme, istenmeyen cinsel sözler söylemeye, cinsel yaklaşım ve tekliflerde bulunmaya ya da bir kişiyi ticari amaçla cinsel olarak kullanmaya yönelik eylemlerin tümünü kapsamakta olup, kurbanla fail arasındaki ilişki her ne olursa olsun, kurbanın evinde ya da işyerinde sınırlı kalmaksızın her türlü koşulda bir kişinin cinselliğine karşı dolaylı ya da direkt olarak ve zorlamayla yapılan cinsel bir eylemi içermektedir.

Cinsel saldırı, her yaş grubunda ve cinsiyet ayrımı olmaksızın meydana gelen bir suçtur. Mağdurlar kadınlar, çocuklar, yaşlılar, fiziksel ve zihinsel yetersizliği olan kişiler, erkekler olmak üzere herkeştir. Ama en çok kadınlar ve çocukların cinsel saldırıya maruz kaldıkları görülmektedir.

Zaman içerisinde cinsel saldırıların tanımında farklılıklar oluşmuştur. Önceden kadınlara ve çocuklara yönelik yapılan eylemler bu kapsamdayken bugün erkekler dahil olmak üzere herkesin mağdur olabileceği kabul edilmektedir.

Duygusal Şiddet

Şiddet tipleri içerisinde gündelik yaşamda en sık rastlanan tiplerden birisi de duygusal şiddettir. Duygusal şiddetin temelinde insanın yaşadığı psikolojik hasar bulunmaktadır. Kadınlarda, yaşlılarda ve özellikle çocuklarda büyük yıkımlara yol açabilirler.

**BU BİR PDR SERVİSİ
HİZMETİDİR**

BU BİR PDR SERVİSİ
HİZMETİDİR

Duygusal şiddet iki özelliği ile diğer tip şiddetlerden ayrılmaktadır. Bunlar;

1. Fiziksel ve cinsel şiddette olduğu gibi somut fiziksel bulguların bulunmaması,
  2. Tek başına bulunabileceği gibi çoğu olguda diğer şiddet tipleriyle birlikte bulunduğu tespit edilmiştir.
- Cinsel ya da fiziksel saldırıya maruz kalan kişi aynı zamanda duygusal şiddete de maruz kalmaktadır.

Sözel şiddet duygusal şiddet olgularında çok sık gözlenen bir olaydır. Özellikle kadınlara ve yaşlılara yönelik duygusal şiddette en çok gözlenen eylem şeklidir.

Ekonomik şiddet

Ekonomik şiddet, kadının birey olarak ekonomik açıdan özgürlüğünün elinden alınmasıdır. Ekonomik kaynakların ve paranın kadın üzerinde bir yaptırım, tehdit ve kontrol aracı olarak düzenli bir şekilde kullanılmasıdır. Ekonomik şiddet davranışları; kadının çalışmasına, düzenli bir iş tutmasına engel olmak, ailenin ekonomik ihtiyaçlarını karşılamamak, kadının iş yaşantısında ilerlemesine yardımcı olabilecek fırsatları değerlendirmesine engel olmak, çok kısıtlı harçlık verip bununla yapılması mümkün olmayan şeyler istemek ve gerçekleşmediğinde olay çıkarmak, çalışmasını reddedip kadının gelirini harcamak, evi zaman zaman terk ederek giderlerle hiç ilgilenmemek gibi şekillerde ortaya çıkmaktadır.

Şiddet tipleri içerisinde iki tezat davranışı içinde barındıran bir şiddet türü olarak ekonomik şiddet çok dikkati çekmektedir. Kadın ya da çocuğun para kazanması ve onu elinden alma işlemleri ekonomik şiddetin bir alt başlığını oluştururken tam tersi çalışabilecek kadının ekonomik özgürlüğünü kısıtlamak ve ona çalışma izni vermemek de yine ekonomik şiddetin diğer önemli alt başlığını oluşturmaktadır.

Siber Şiddet

21. yüzyılın teknoloji çağı olması nedeni ile artık teknoloji, özellikle bilişim teknolojisi, günlük hayatta da vazgeçilmez araçlar olarak bireylerin yaşamına girmiştir. Sadece internet kullanımı değil aynı zamanda genel olarak, sanal oyunlar, internetten yapılan alışverişler, sanal forumlar üzerinden bilgi paylaşımları da giderek artmaktadır. Bireyler, cep telefonu, kişisel bilgisayarlar, dijital kameralar sayesinde artık çevrelerinde bilişim teknolojisini daha fazla kullanmakta ve bilgiye daha rahat ulaşmaktadır. MSN, SMS, e-mail, yazılı haberleşme, sohbet odaları, internette oluşturulan bloglar, fotoğraf ve video paylaşım siteleri elektronik haberleşme araçları da çok fazla kullanılmaktadır.

Siber şiddet eylemleri iki temel bilişim teknolojisi aracıyla yapılmaktadır. Bunlardan ilki kişisel bilgisayar yoluyla saldırının tekrarlı olarak anında mesaj, müstehcen taciz mesajı, iftira içeren mesaj göndermesi ya da internet sitesi hazırlayarak bunları yayınlamasıdır. İkincisi ise kurbanı rahatsız edici mesajların cep telefonu yoluyla iletilmesidir. Ayrıca, son dönemde, kişiler arasında değişik video ve görsel materyallerin paylaşılması, sohbet edilmesi, sanal oyunların oynanabiliyor olması nedeni ile kişisel web siteleri, bloglar ve sosyal paylaşım siteleri daha popüler olmaktadır.

Siber şiddet eylemi ciddi boyutlarda olabilecek, psikolojik, duygusal ve sosyal zararlar yaratmaktadır. Bundan dolayı hukuksal açıdan da oluşan suçların değerlendirilmesi ve ceza kapsamında incelenmesi önemlidir.

OKULLARDA ŞİDDET VE ZORBALIK: RİSK FAKTÖRLERİ, KORUMA, ÖNLEME VE MÜDAHALE HİZMETLERİ

Okulda Şiddet

Furlong ve Morrison'a (2002; akt: Parlador, 2009:38) göre okulda şiddet; "okul iklimi üzerinde olumsuz sonuçlar üreten, öğrencilerin öğrenme süreçlerine zarar veren, onların gelişimlerini engelleyen saldırgan ve suç benzeri davranışlar" anlamına gelmektedir. Okullarda şiddet, çocukları hem duygusal hem de fiziksel olarak tehdit eden ve onlara zarar veren geniş bir davranışlar yelpazesini içermektedir. Bu davranışlar: sözel ve duygusal istismar, doğrudan ve dolaylı tehditler, hırsızlık, mala zarar verme, cinsel taciz, hafif boyutta ya da daha sert fiziksel saldırı ve her türlü silahla yapılan tehdittir. Öğretmenlerin, okul idarecilerinin kullandığı şiddet, ayrıca öğrencilerin birbirleri arasında ve okul görevlilerine karşı uyguladığı şiddet bu kapsamda ele alınır. Okul içi şiddet, erişkinlerin tepkisel yaşamının en açık bir şekilde görünen şekillerinden biridir (<https://tr.wikipedia.org>).

Perry'e (2001) göre, aşağıdaki özelliklere sahip çocuklar şiddete başvurma bakımından risk altındadırlar:

- * Saldırgan ve tepkisel olanlar ve dürtülerini kontrol edemeyenler
- * Okulda sosyal etkinliklere katılmayıp, dışarıda kalanlar
- * Derslerinde sorun yaşayan başarısız öğrenciler
- * Parçalanmış aileden gelen çocuklar
- * Çocuğa nasıl davranması gerektiğini bilmeyen ailelerin çocukları
- * Evde şiddete uğrayan ve şiddete

şahit olanlar

- * Geçmişinde çocukluk istismarına uğrayanlar

Okullarla ilgili pek çok faktör çocukların suça bulaşmasına neden olmaktadır:

- ⇒ Negatif okul iklimi
- ⇒ Müfredat programından kaynaklanan sorunlar
- ⇒ Kalabalık okul ve sınıflar
- ⇒ Öğretimdeki kalitesizlik
- ⇒ Tutarsız sınıf yönetim uygulamaları
- ⇒ Sınıfların oluşturulmasında ırksal ayrımlar
- ⇒ Başarılı olma baskısı sonucu ortaya çıkan stres
- ⇒ Çalışma yöntemlerinin çocuk tarafından anlamsız bulunması
- ⇒ Öğretmen öğrenci ilişkilerinde öğretmenin baskın olması
- ⇒ Öğretmenler tarafından uygulanan fiziki cezalar.

Yapılan bir Gallup araştırmasına göre, halkın okullardaki şiddetin nedenine ilişkin olarak okullardaki çatışmalarla baş etmede okul çalışanlarının yetersiz olması bulunmaktadır. Okullarda en çok gözlenen saldırganlık ifadesi, kavga etme, kavgayı başlatma, kavgayı sürdürme biçimindedir. Tehdit, saldırganlık ve öfke içeren davranışların sergilenmesi olarak tanımlanabilecek kavgalar genellikle taraflar sorunu birbirlerinin bakış açısından göremedikleri zaman ortaya çıkmaktadır. Bu kişiler birbirleriyle iletişim kurmaktan kaçınmakta, konuşmak, birbirlerini anlamaya çalışmak yerine dayatmacı bir tutum içerisinde saldırgan davranışlarda bulunmaktadır. Okul ve şiddet ilişkisi üzerinde fikir ileri süren çok sayıda insan son dönemlerde şiddet olaylarının artışından, kitle iletişim araçlarındaki şiddet

içerikli program, dizi veya filmleri sorumlu tuttukları bilinmektedir. Bu çerçevede çok sayıda yönetici, öğretmen ve öğrenci; okullardaki şiddet olaylarının nedenlerine ilişkin olarak çocukların özellikle izledikleri filmlerin kahramanlarına öykündükleri ve okulda akran grupları içerisinde söz konusu bu kahramana/kahramanlara özgü bir tavır ve dil geliştirdiklerini yaygın olarak belirtmişlerdir (Kızmaz, 2006; akt: Parlador, 2009:36). Okullarda yaşanan çatışmaların bir diğer nedeni de; öğrencilerin içinde buldukları döneme özgü yaşadıkları değişimlerdir. Ergenlik döneminde kişinin hem kendi içinde hem de çevresiyle çatışmalarının arttığını belirtmiştir. Ergenlerin farklı nedenlerle öfke duygusu yaşaması, öfke duygusunun ifadesinde saldırganlığı seçmesi, bunun sonucunda da yaşanan çatışmaların sayısında bir artış ve çözümlenemez bir noktaya doğru gidişin olması ergenlik dönemindeki temel sorunlar arasında gösterilebilir (Dusek (1987; akt: Gündoğdu, 2010:259).

T.B.M.M. Çocuklarda ve Gençlerde Artan Şiddet Eğilimi ile Okullarda Meydana Gelen Olayların Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu (Türkiye'de Ortaöğretim Devam Eden Öğrencilerde Şiddet ve Bunu Etkileyen Etmenlerin Saptanması-Şubat 2007) araştırmasında, tüm ülke düzeyinde 261 okulda, toplam 26677 öğrenci üzerinde anket yapılmıştır. Gençlere fiziksel, duygusal, sözel ve cinsel şiddet tanımları verildikten sonra son üç ay içinde şiddetle karşılaşma durumları sorulmuştur. Yapılan bu araştırmanın sonuçlarına göre; "Gençlerin % 22'si fiziksel şiddet ile karşılaştığını, %35,5'i ise fiziksel şiddet uyguladığını, %53'ü sözel şiddet ile karşılaştığını, %48,7'si ise sözel şiddet uyguladığını, %36,3'ü duygusal şiddet ile karşılaştığını, %27,6'sı ise duygusal şiddet uyguladığını, % 15,8'i cinsel şiddet ile karşılaştığını, %11,7'si ise cinsel şiddet uyguladığını belirtmiştir (Özcebe, Ulukol, Mollahaliloğlu, Yardım, Karaman, 2008).

ZORBALIK NEDİR?

Zorbalığın birçok tanımı yapılmıştır. Roland'a (1989:151) göre zorbalık, "uzun süreli ve sistematik olarak, olaylar sırasında kendini savunamayan bir kişiye karşı, bir başka kişi ya da kişilerce fiziksel ya da psikolojik şiddet uygulanması"; Besag'a (1995:4;akt:Çayırdağ, 2006:11) göre, "güçlü durumdaki bir kişi ya da kişilerin kendi kazançları ya da keyifleri için karşı koyma

gücü olmayanlara sıkıntı vermek niyeti ile fiziksel ya da psikolojik, sosyal ya da sözel olarak tekrarlanan saldırısı", Olweus'a (1993:9) göre, "bir kişinin başka bir kişi ya da grup tarafından sürekli ve uzun süreli olarak olumsuz hareketlere maruz kalması"; Harris ve Petrie'ye (2003; akt: İrfaner; 2009:6) göre, "daha güçlü tek bir öğrencinin ya da bir grup öğrencinin kasıtlı olarak zarar verici saldırgan davranışları daha güçsüz bir diğer öğrenci ya da öğrenci grubuna kısıtıcı bir neden olmaksızın uygulaması"; Yeşildal'a (2005:285) göre ise, "bir başka kişiye karşı kötü niyetli olarak yapılan, kin ya da keyifleri için karşı koyma

ca, küçük düşürücü, sürekli ya da tekrarlayan yıkıcı davranışlardır" şeklinde tanımlanmışlardır.

Zorbalıkla ilgili tanımların birleştiği temel noktalar şunlardır:

1. Zorbalık bir defada son bulan bir tartışma değil, uzun süreli devam eden bir eylemdir.
2. Zorbalık aynı güçteki arkadaşların kavgası değildir. Zorba ile mağdur arasında mağdurun aleyhine bir güç dengesizliği vardır.
3. Zorbalık sadece fiziksel şiddet davranışlarını içermez. Aynı zamanda sözel ya da psikolojik de olabilir (Çayırdağ, 2006: 11).

ZORBALIĞIN SEBEPLERİ

Zorbalık olayları tüm dünya ülkelerinde gittikçe büyüyen bir sorundur. Ancak bu olayları sadece öğrencilerin aralarındaki şakalaşmalar veya okulların oyun alanlarında ortaya çıkan basit durumlar olarak görmemek gerekir. McCabe ve Martin (2005)'e göre ise zorbalığın sebepleri:

- 1- Sosyal sebepler (yetiştirildiği ortam, mahalle, muhit ve kitle iletişim araçları)
- 2- Arkadaş çevresi (çeteleşme ve okul arkadaşlığı)
- 3- Yetiştirilme ortamı (aile ortamı, aile bireyleri arasındaki ilişki)
- 4- Okul ortamı (öğretmen-idareci yaklaşımı, akademik başarının getirdiği yarış ortamı) olarak sıralanabilir.

Okullarda öğrencilerin birbirlerine karşı kullandıkları zorbalık olaylarına karşı ilginin 80'li yılların başından itibaren arttığı görülmektedir. Okulda zorbalığın ne kadar hâkim olduğunu belirlemenin en iyi yolu öğrencilerle bire bir görüşme yapmaktır. Çünkü mağdur konumundaki öğrenciler, bunu toplum içerisinde söylemekten çekinirler. Bu çekincelerinin en önemli sebebi, kendilerine zarar veren kişilerin bu

zararlarını daha da arttırmalarından dolayı duydukları kaygıdır. Öğrenciler zorbalığı genellikle sadece fiziksel zorbalık olarak algırlar. Hakaret etme, dalga geçme gibi sözel olan eylemleri ise genellikle şaka olarak nitelendirirler (Hoover ve Oliver, 1996; akt: Çayırdağ, 2006: 28). Günümüzde ergenlerdeki saldırgan davranışların bireysel ve çevresel özelliklerin bileşimi sonucunda oluştuğu görüşü yaygındır. Ergen davranışlarının odaklandığı temel alanlardan biri arkadaş ve akranlarıyla ilişkileridir. Akran baskısı olumlu etkilerden olumsuz ya da suçlu davranışlara kadar uzanabilir (Yavuzer, Karataş, Civilidağ, A. & Gundogdu, 2014:76).

Zorbalık eylemi sırasında taraflardan biri güçlü ve avantajlı, diğeri ise zayıf ve savunmasızdır. Bununla beraber zorbalık eyleminin gerçekleşmesi için mağdur kişinin daha önce bir eylem yapmış olmasına gerek yoktur. Çünkü bu karşılıklı bir kavga değil daha çok dengesiz ve tek yönlü bir şiddet gösterisidir. Bunun da ötesinde tek yönlülük hep güçlüden zayıfa şeklinde olmaktadır (Henkin, 2005; Macklem,

2003; McCabe ve Martin, 2005; Harris ve Petrie, 2003; akt: İrfander, 2009:26).

Harris ve Petrie (2003)'e göre zorbalık iki şekilde kendini göstermektedir:

1. Doğrudan Zorbalık: Alay etmek, sataşmak, isim takmak, haksızca eleştirmek, tehdit, terbiyesiz işaretler, tehditkâr bakışlar, vurmak, silah kullanmak ya da kullanmakla tehdit etmek, başkasının malını çalmak ya da saklamak vb...

2. Dolaylı Zorbalık: Başkalarını kişiyle alay etmesi ya da kişiye sataşması konusunda etkilemek, başkasını kişiye aşağılayıcı isimler takması konusunda etkileme, başkalarını kişiyi haksızca eleştirmesi konusunda etkileme, başkaları hakkında dedikodular çıkarma, isimsiz telefon aramaları, kişi ya da kişileri isteyerek görmezden gelmek, birisine fiziksel olarak zarar vermesi konusunda başkalarını etkilemek, diğerlerini isteyerek grup dışı bırakmak.

SONUCUNDA KURBANLARDA GÖRÜLEN MUHTEMEL DAVRANIŞLAR

Şiddet ve zorbalık sonucunda kurbanlarda görülen muhtemel davranışlar arasında; “Benlik saygısının azalması, kendine güvensizlik, kendini suçlama, diğer bireylere güvenme ve sevmeye becerisinden yoksunluk, öfke ve intikam duyguları, pasif ya da içe kapanma davranışları, okuldan kaçma davranışı, bazı kronik hastalıkların oluşumuna, okulu sevmeme, korku ve endişe, başarı düşüşü, devamsızlık artışı, kaygı, kızgınlık ve çaresizlik duyguları, depresyon, intihara kalkışma, okulda zorbalığın olduğu yerlerden kaçma, uyku problemleri ve alt ıslatmaya neden olma, fiziksel, ruhsal ve duygusal gelişimde gecikmeler, baş ve karın ağrıları, madde kullanımı, İlişkilerin bozulmasına ve eğitimle döneminde yaşanan problemler nedeniyle meslek seçeneğinin azalması vb.” durumlar görülebilmektedir. Mağdurların özelliklerine bakıldığında genellikle güvensiz, endişeli, çekingen, benlik saygıları düşük ve diğer çocuklar tarafından dışlanmış çocuklar oldukları görülmektedir. Bu grup mağdurlar “pasif-uysal mağdur” olarak isimlendirilir. Kimi çocuklar ise mağdur rolünü arkadaşlar arasında kabul görmek ve sevilme için kullanırlar. Bunlar sınıfın maskotlarıdır ve grup içerisinde yer alabilmek için

rahatsız edici davranışlara katılırlar. Bu tür mağdurlara “gönüllü mağdur” ismi verilmektedir (Olweus, 1993: 30-35). “Sahte mağdurlar” olarak adlandırılan gruptaki çocuklar ise diğer çocuklardan gereksiz yere şikayetçi olurlar. Bunlar dikkat çekmek için ağlar ve diğer mağdurlardan farklı olarak uğradıkları zorbalığı gizlemek yerine açıkça ifade ederler (Besag, 1995: 14).

Öğrencilerin en az %10’u yaşamlarının bir döneminde zorba ya da mağdur olarak zorbalıkla karşı karşıya kalmışlardır (Besag, 1995:10). Şiddet olayına etki eden pek çok etmen üzerinde durulurken, geçmişinde şiddet davranışı bulunanların, alkol madde kullanımı, psikiyatrik hastalığı veya kişilik bozukluğu olanların şiddet kullanma potansiyelinin yüksek olduğu belirtilmekte, ayrıca yaş, cinsiyet, kalabalık, gürültülü ortamların ve sağlık ekibi ile yaşanan iletişim güçlüklerinin şiddet olaylarında etkili olduğu öne sürülmektedir (Kessinger, 2000; Calabro, 2007; Seibel, 2007; Nicholls ve ark., 2009; akt:Yeşilbaş, 2016:45).

Ciddi durumda zorbalığa maruz kalan çocukların %6’sı ve ara sıra zorbalığa maruz kalan çocukların %18’i başkalarına zorbalıkta bulunmaktadır. Zaman zaman mağdur, zaman zaman da zorba

konumunda olan bu çocuklara “zorba mağdurlar” denilmektedir. Sayıları az olan bir grup mağdur ise “kışkırtıcı (provokatör) mağdur” olarak nitelendirilmektedir. Bu çocukların mağdur olarak seçilmesinde genellikle sınıf arkadaşları tarafından davranışlarının kışkırtıcı olarak algılanması yatar (Olweus, 1995: 35-37). Zorba çocukların bir kısmında da kendilerine güvensizlik görülmektedir. Bunlar diğer zorbalara oranla daha az sevilirler. Aslında korkak bir kişilik özelliği gösteren bu çocuklar “endişeli zorba”dır (Çayırdağ, 2006:12).

Brockenbrough, Cornell, Loper (2002)’e göre, okullarda şiddete maruz kalan ve tekrarlanan şiddet davranışları çocuğun duygusal ve sosyal gelişimi üzerinde zararlı etkiler yapmaktadır. Kurbanlar, şiddet görmeyen çocuklara göre daha yüksek seviyede kaygı ve depresyon duyguları yaşarken, daha düşük seviyede kendine güven davranışları göstermişlerdir. Okullarda şiddetin kurbanları öğretmenlerine karşı negatif tutumları sergileyebilirler ya da okula devam sorunları yaşayabilirler.

OKULDA ŞİDDET VE ZORBALIĞI ÖNLEYİCİ TEDBİRLER

Okulların amaçlarına ulaşabilmesi ilk başta yapılması gereken suç ve şiddetten uzak ortamlar oluşturmaktır. Okuldaki şiddetin veya öğrenciler tarafından gerçekleştirilen şiddet olaylarının önlenmesi veya engellenmesi çerçevesinde yapılması gerekenler genel olarak şunlardır:

- Öğrencilerin okula olan bağlılıklarının artırılması
  - Öğretmenler ile okul personeli veya öğretmenlerinin birlikte yürütecekleri sosyal sorumluluk projelerinin geliştirilmesi
  - Problemlili öğrencilerin ailelerine rehberlik hizmetinin verilmesi
  - Medyanın, şiddet görüntüleri konusunda duyarlı bir yayıncılık anlayışı içerisinde hareket etmesi şeklinde belirtilebilir (Parladır, 2009:57).
- Şiddete karşı alınacak önlemlere ilişkin birincil korunmada, öncelikle şiddetin hoş görülmediği bir ortamın oluşturulması, işyerinde meydana gelen şiddet olaylarının, şiddet türüne bakılmaksızın suç sayılması, bunun için gerekli yasal altyapının oluşturulması gerekmektedir (Dursun, 2012; www.okuldaşiddet.net). Saldırganlığı önlemeye yönelik yapılan

çalışmalarda akran baskısıyla baş etme becerileri ve hayır diyebilme becerilerinin kazandırılması oldukça önemlidir. Uygulamalarda bu becerilerin de okullarda saldırganlık ve şiddeti önleme çalışmaları kapsamına alınması önerilebilir. Ayrıca, ergenlerin işlevsel olmayan ve saldırganlığı tetikleyen otomatik düşüncelere ilişkin farkındalık kazanması ve bu düşüncelerini değiştirebilmesi için bilişsel-davranışçı tekniklerin kullanılması önerilebilir (Yavuzer, Karataş, Çivilidağ ve Gündoğdu, 2014:61-78).

- ABD’de yapılan bir çalışmada, okullarda şiddeti önlemede en çok kullanılan yöntemlerin sıfır tolerans programı (%79.3) ve arabuluculuk gibi çatışma çözümleme programları (%65.2) olduğu sonucuna varılmıştır.
- Okulda şiddet olaylarının ortaya çıkmadan önce proaktif bir yaklaşımla önlenmesi ve şiddeti önleyici gerekli tedbirlerin alınması gerekir.
- Şiddetin önlenmesi için okulda, öğretmen, öğrenci, veli ve diğer okul personeli arasında açık bir iletişim ve işbirliği önemli görülmelidir.
- Okul çalışanlarıyla, öğrenciler arasında

da güven verici ve destekleyici bağların kurulması, okullardaki şiddeti önlemede önemli bir husustur.

- Suç ve şiddet olaylarının çoğunda erken tanıma ve uyarı işaretleri görülür. Çocukların, buldukları ortam içinde gözlenmeleri, onların davranışlarındaki değişimin fark edilmesine ve problem çıkarabilecek çocukların belirlenmesine yardım edebilir.
- Okul etkinlikleri, temelde sevgi, kabul görme, kontrol, özgürlük ve eğlence ihtiyaçlarının doyurulmasına yönelik olmalıdır.
- İşbirliğine dayalı öğrenmeye önem verilmelidir.
- Öğretmenler, öğrencilerinin birbirinden farklılık gösteren ve doyurulma biçimleri de farklı olan ihtiyaçlarını, bireysel farklılıklarına uygun olarak doyurmalarına olanak vermelidirler.
- Öğrenciler, kendilerini ifade etmeye cesaretlendirilmeli ve görüşleri dikkatlice dinlenmelidir.
- Öğretmenler, baskıcı cezalandırma yöntemlerinden kaçınmalıdırlar.
- Öğrencilerin kişisel yaşantılarına ilgi gösterilmelidir.

KAYNAKÇA:

Polat, O. (2016). Şiddet. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22(1), 15-34.

Tathlıoğlu, K. (2016). Okullarda Şiddet ve Zorbalık: Risk Faktörleri, Koruma, Önleme ve Müdahale Hizmetleri: Konya Örneği. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(12), 209-232.

BU BİR PDR SERVİSİ HİZMETİDİR.

**DETAYLI BİLGİ İÇİN
OKULUMUZ REHBER ÖĞRETMENİ
GÖKAY ATILGAN'A ULAŞABİLİRSİNİZ...**